

Lies Kombrink

Hoog van de Toren

Tijd voor politieke klimaatverandering

Het vertrouwen in de politiek brokkelt af. Politici doen hun uiterste best om de kloof met de burger te overbruggen, maar oogsten een beperkt resultaat. Redactielid Lies Kombrink gaat op zoek naar de essentie van het probleem.

22 Mei 2008. Donkere wolken pakken zich samen boven het Haagse binnenhof. 'Zou u nou eens in één zin willen zeggen wat er mis is met het kabinet?' Femke Halsema kijkt verongelijkt naar het sprekersgestoelte waarachter Balkenende de Kamer onverstoorbaar van repliek bedient. De fractievoorzitter van GroenLinks trok tijdens het verantwoordingsdebat in de Tweede Kamer fel van leer tegen het kabinet Balkenende IV. Ze verkeerde daarbij in het gezelschap van vrijwel de gehele oppositie. Om de beurt ventileerden ze hun kritiek in niet mis te verstane bewoordingen. VVD-leider Mark Rutte deinsde er niet voor terug een vergelijking te maken tussen het kabinet en de Gouden Kooi. Tussen alle mooie metaforen en pakkende oneliners door legde Jan Marijnissen nog enig gewicht in de schaal door niet zozeer kritiek te uiten op Balkenende als persoon, maar op het functioneren van het politieke systeem in het algemeen. Hij riep het kabinet op tot zelfreflectie.

Het debat was tekenend voor het onstuimige politieke klimaat in Nederland. De politieke barometer van NOVA geeft aan dat het vertrouwen in de Haagse politici tot een 'historisch dieptepunt' is gedaald. En dat terwijl diezelfde bestuurders al jaren onder de noemer 'nieuwe politiek' proberen de spreekwoordelijke kloof met de burger te overbruggen. CDA-er Jan Schinkelshoek besloot er begin vorig jaar namens de Tweede Kamer werk van te maken: zijn motie voor een rondje 'parlementaire zelfreflectie' werd breed gesteund en krijgt inmiddels gestalte via lunchgesprekken van groepen Kamerleden en een gedachtewisseling met deskundigen. Een stuurgroep zal, geholpen door de resultaten van een internetplatform, op een conferentie in 2009 de uitkomsten presenteren. Tijd dus voor een tussenbalans: hoe zwaar is het weer waarin onze volksvertegenwoordiging verkeert?

Kritiek op het parlement is van alle tijden. Opvallend vaak steekt men

daarbij de hand in eigen boezem. Zo noteerde voormalig minister en kamerlid Willem Treub (1858-1931) in zijn memoires *Herinneringen en Overpeinzingen* dat, alles bij elkaar genomen, 'de dagen van gewichtige beraadslagingen oasen waren in een woestijn van onbelangrijk gepraat.' Frits Bolkestein vergeleek de Kamer in 1993 met een 'mak lam'. In de huidige tijd van dualisme en polarisatie gaat deze laatste vergelijking niet meer op. Er doet zich echter wel een ander probleem voor. Het aantal spoeddebatten is in de afgelopen vijf jaar explosief gestegen. Hetzelfde geldt voor de hoeveelheid kamervragen en moties. Ministers moeten zich steeds vaker in de kamer verantwoorden, niet zelden voor relatief onbelangrijke zaken. Zo moest premier Balkenende komen uitleggen wat hij voor ogen had met de opmerking dat je zonder geloof niet zou kunnen functioneren. Jeroen Dijsselbloem wierp zich op als redder van de seculiere staat en verzekerde ons ervan dat het hier niet om kabinetsbeleid gaat. Een conclusie die ook met de inzet van gezond verstand had kunnen worden getrokken. De Partij van de Dieren zorgde voor extra werkgelegenheid op het ministerie van landbouw, waar twee ambtenaren fulltime belast zijn met het beantwoorden van vragen van bezorgde parlementariërs. Het behandelen van een set Kamervragen kost tweeduizend euro. Dit betekende ruim 4,8 miljoen euro op jaarbasis in 2007.¹

Het is een hoge prijs, die, cynisch genoeg, mede het resultaat is van een goedbedoeld plan van oud-Kamervoorzitter Weisglas om de levendigheid terug te laten keren in het politieke debat. Het moest effectiever, sneller, en – bovenal – aantrekkelijker voor de burger. Maar met de veelvuldige pogingen om weer terug te keren naar de man in de straat bijten politici in hun eigen staart. Immers, hoeveel Nederlanders lopen er nu nog werkelijk warm voor de politiek? In korte tijd zijn twee referenda voor het kiezen van een nieuwe burgemeester ongeldig verklaard wegens een te lage opkomst. Tijden waarin de massa politiek bevlogen was lijken voorbij. De Britse historicus Alfred Cobban noemde het debat dat volgde naar aanleiding van Edmund Burke's *Reflections on the revolution in France* 'perhaps the last real discussion of fundamentals of politics'. Fundamentele kwesties zijn er natuurlijk nog steeds, maar verdwijnen onder invloed van politiek getouwtrek steeds verder naar de achtergrond. Partijen wedijveren met elkaar over wie het beste de 'taal spreekt van het volk'. Door toedoen van politici als Geert Wilders verdwijnt de nuance steeds meer uit het debat, dat ondertussen zelf is

1 www.elsevier.nl, zondag 28 oktober 2007. Zie <http://www.elsevier.nl/web/show?id=72692&contentid=144325>.

verworden tot een van de belangrijkste onderwerpen van discussie. Vrijwel alle partijen hielden in de afgelopen jaren hun grondbeginselen opnieuw tegen het licht. De PvdA, die net onder Kok haar ideologische veren had afgeschud, wordt in de greep gehouden door het formuleren van een nieuw 'helder verhaal' waar de kiezer zich weer mee kan identificeren. De verkiezingen van 2002 hebben immers laten zien waartoe vervreemding van het volk in de huidige publieksdemocratie kan leiden. Twee aspecten die een cruciale rol spelen in het politieke bedrijf, en de gepresenteerde daadkracht uiteindelijk onmogelijk maken, blijven echter onderbelicht.

Opheffing van het districtenstelsel en de invoering van evenredige vertegenwoordiging in 1917 betekende het begin van de politieke versnippering in Nederland. In het huidige systeem is regeren dientengevolge alleen mogelijk in coalitieverband. Het samengaan van ideologisch tegengestelde partijen vereist een zekere dosis politiek pragmatisme; tegenwoordig wordt dit echter vooral geassocieerd met paarse achterkamertjespolitiek. Met name de gevestigde partijen werken zich in de problemen door harde beloftes te doen, die vervolgens noodgedwongen aan de onderhandelingstafel moeten worden bijgesteld. Al dan niet gespeelde verontwaardiging van de kant van de oppositie is het gevolg, en het etiket 'draaikont' dan wel 'beroepslafaard' is gauw opgeplakt. Belangrijke besluiten worden bovendien niet zelden op de lange baan geschoven omdat binnen de coalitie moeilijk overeenstemming kan worden bereikt. Een recent voorbeeld is de kwestie van het al dan niet toestaan van embryoselectie bij een erfelijke vorm van borstkanker. Dit leidde tot een onvermijdelijke botsing tussen de liberale principes van de sociaal-democraten en de christelijke ethiek. Concessies zijn inherent aan het systeem, maar vereisen een gematigde opstelling van betrokken partijen.

Een tweede punt is dat we steeds meer rekening hebben te houden met besluitvorming vanuit Brussel. Een gegeven dat sterk onderbelicht blijft, nu op veel departementen al ruim zeventig procent van de regelgeving uit Europa komt. Politici vermijden het onderwerp liever, gezien de grote eurosceptis in Nederland sinds het referendum over de Europese Grondwet. Inmiddels is het kleine broertje hiervan, het Verdrag van Lissabon, geratificeerd door de Tweede Kamer. Het Europese Parlement zal uiteindelijk meer zeggenschap krijgen, en dus op een significant aantal punten de nationale parlementen vervangen. Er is onder andere een rol weggelegd voor de media, die in plaats van te focussen op politieke pietluttigheden in eigen land, meer aandacht behoren te schenken aan dit in belang toenemende orgaan

waarvan haast niemand de Nederlandse vertegenwoordiging kent.

Terug naar de vraag van Femke Halsema. Wat is er mis met het kabinet? Vooruit, één zin: er bestaat een kloof tussen de perceptie van politiek bij de burger enerzijds, en de werkelijkheid van regeren anderzijds. Dit is een heel andere kloof dan die waar het eindeloos over gaat in Nederland en waar politici zelf in dreigen te tuimelen. Enige afstand tussen burger en bestuurder kan namelijk helemaal geen kwaad, als men de zaken maar voorstelt zoals ze zijn. Hierbij is een belangrijke rol weggelegd voor de Tweede Kamerleden, die met het huidige opportunisme het onbegrip over de politiek alleen maar aanwakkeren. Er wacht Schinkelshoek en de zijnen wellicht een *inconvenient truth*, waarna de lucht rond het Binnenhof hopelijk weer snel zal opklaren.